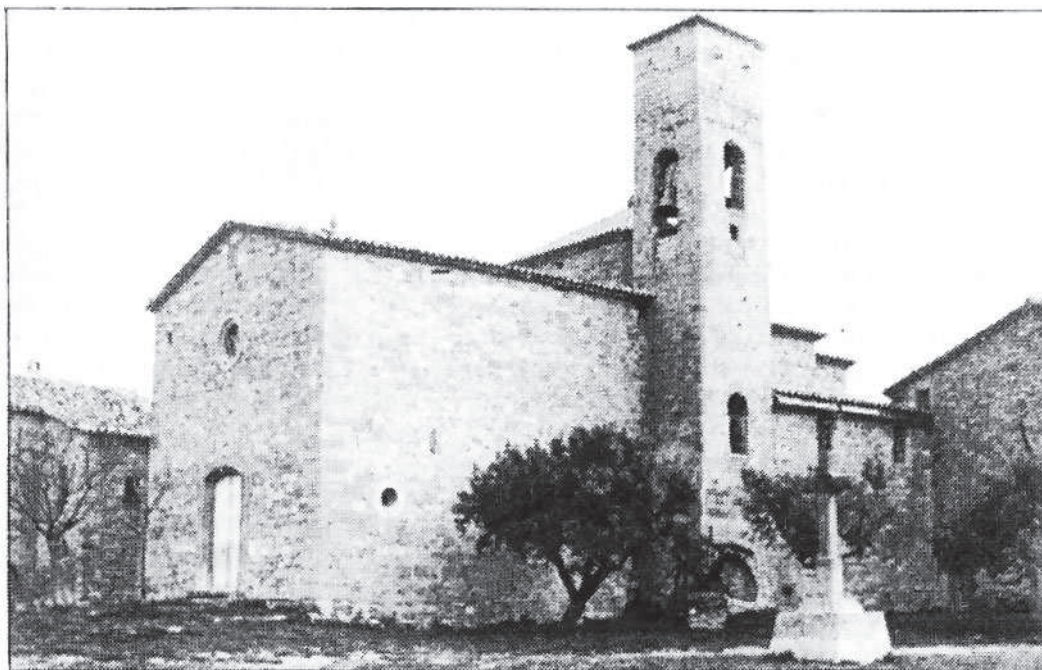

*Amics de l'Art Romànic
del Bages*

Butlletí núm. 62 - MARÇ de 1990

Església de Sant Mateu de Bages (Fotografia: Ignasi Rubinart)

- Un contracte d'obres del 1407
- Resum de l'assemblea general de socis
- Peces bagenques d'època gòtica emigrades (4):
Pintura del retaule de la Trinitat, de la Seu
- Castell i capella de Clarà

EDITORIAL

Com ja sabeu per la convocatòria de la darrera Assemblea General Ordinària de Socis, des del dia 23 de febrer hem canviat de president. Cal doncs que la meua primera salutació vagi per a tots vosaltres socis i companys de Junta que amb la vostra fermesa vàreu doblegar-me perquè novament acceptés aquesta responsabilitat.

Sempre he cregut que repetir una cosa o un càrrec dues vegades no és massa aconsellable. Jo ja vaig ser president dels Amics de l'Art Romànic del Bages des de 1983 a 1987. Malgrat tot, en aquest any, en què commemorem el desè aniversari de l'Entitat, també em fa il·lusió tornar-ho a ser. Entre tots, us demano ja per endavant el vostre entusiasme, podrem situar molt alt l'objectiu que ens proposem i fer que la nostra associació sigui estimada i respectada arreu.

Les meves condicions en iniciar aquesta nova etapa han estat sempre clares i crec que aconseguibles. Intentarem ampliar el camp d'acció de les nostres activitats, no limitant-les solament a l'Art Romànic, sinó a totes aquelles especialitats que tinguin a veure amb les nostres inquietuds. Per això, hem reforçat l'anterior Junta, amb la incorporació de nous elements joves i de caràcter universitari que estem segurs que s'integraran perfectament en aquest ja nodrit grup d'amics que som els Amics de l'Art Romànic del Bages.

Ens cal refermar i ampliar el nostre portantveu, amb més escrits i aportacions científiques en el camp de l'art de casa nostra, retrobar aquelles activitats últimament perdudes de treballs matinals en restauracions i neteges, iniciar cursets, conferències i trobades amb erudits de la nostra terra, i tot això, sense perdre el caliu humà de les sortides col·lectives amb autocar, les caminades i petites excursions o, senzillament, les activitats socials.

Si al final de la nostra trajectòria que tot just iniciem, el balanç és positiu, estem segurs que s'haurà enfortit l'entitat i hurem garantit la renovació. Tenim propostes per a fer-ho, no solament per a gaudi de tots els socis, sinó també de la ciutat i comarca. Compartiu-les amb il·lusió!

*Francesc Villegas
President*

Resum de l'Assemblea General de socis

El passat divendres dia 23 de febrer va tenir lloc l'annual Assemblea General de Socis de l'entitat, segons l'ordre del dia establert.

Després de llegida i aprovada l'acta de l'anterior Assemblea, el president va fer un resum de les activitats realitzades durant l'últim any. També va aclarir que enguany hi havia hagut un canvi en l'esmentada memòria, no quant al contingut sinó quant al format, ja que es va fer com si fos un butlletí.

A continuació, el tresorer va presentar el resultat econòmic de l'entitat, de l'any 1989, que es va donar per aprovat, bo i aclarint que part de les despeses de secretaria eren originades pel nou local de l'entitat que s'havia llogat, juntament amb Dovella, i que s'ha cregut oportú de deixar.

Seguidament, en Jaume Pons va explicar el motiu pel qual renunciava al seu càrrec un any abans que aquest s'acabés. Va aclarir que era per malaltia i tot i que lamentava profundament que fos així, digué que no se n'aniria de l'entitat. Va informar que no s'havia rebut cap candidatura per a president però que en reunió de junta s'havia proposat que ho fos en Francesc Villegas i demanà a l'Assemblea que li donés suport.

En Francesc Villegas va prendre la paraula per dir que pensava que no era bo repetir com a president, ja que anteriorment ho havia estat 5 anys i que creia que no devia acceptar, per tota una sèrie de motius que va explicar. Va exposar, no obstant, la línia que pensava que hauria de tenir l'Entitat en una nova etapa i va mani-

festar que veia necessari ampliar el camp d'actuació a tot l'art medieval. Davant la insistència dels assistents, va proposar ampliar l'equip directiu amb persones de formació universitària, va demanar als Srs. Lluís Guerrero, Josep Llobet i Marc Vilarmau, que volguessin formar part de la nova junta. A continuació hi hagué força intervencions de persones representatives dins l'Entitat que donaven suport al seu projecte i li demanaven que acceptés. La decisió afirmativa del Sr. Villegas es produí finalment amb la satisfacció de l'Assemblea que aprovà el seu projecte per unanimitat.

Després que el tresorer exposés el pressupost ordinari per a l'any 1990, que és de 2.170.000 de pessetes, es va passar a informar que s'avisaria oportunament dels projectes nous a desenvolupar per l'Entitat d'acord amb la gestió de la nova junta directiva.

El nou president va cloure l'Assemblea demanant que tots els actuals membres de Junta continuessin sent-ho, explicà que faria solament un remodelació i sol·licità la col·laboració de tothom, principalment per als actes de celebració del desè aniversari de l'Entitat.

M. Carme Rubiralta

FELICITACIÓ

Felicitem el nostre consoci Mn. Josep Feu i Sala, poeta de casa nostra, per la celebració de les seves Noces d'Or sacerdotals (21-1-1940 a 21-1-1990). Per molts anys!

Nova Junta Directiva:

President: FRANCESC VILLEGAS i MARTINEZ

Vice-Presidents: LLUÍS A. GUERRERO i SALA
JOSEP LLOBET i MANUBENS
JORDI TORRES i SALA

Tresorer: JORDI MAS i PARCERISA

Secretaria: M. CARMEN RUBIRALTA i LLIMARGAS
M. ANTÒNIA CASAS i VILA

Vocalies:

Arxiu: JAUME PONS i AGULLÓ
ROSER VIGUÉ i SALÓ

Publicacions: M. CARMEN TORRAS i BACARDIT
MARC VILARMAU i MASFERRER
ANNA ORRIOLS i ALSINA
PERE ROCA i PUIG

Relacions públiques: MÒNICA DE LLORENS i VALL-LLOSSERA
JORDI RODÓ i RODÀ

Excursions: ANTONI PRAT i DOMINGO

Excavacions i restauracions: MARC TORRAS i SERRA

Exposicions i activitats diverses: VIDAL ORIVE i RODRÍGUEZ
PERE PUIG i VILA

Un contracte d'obres del 1407

Un dels aspectes no gaire coneguts de l'arquitectura medieval és el dels contractes de picapedrers i mestres de casa. Aquesta és la raó que ens ha mogut a transcriure i publicar un document que hem localitzat a l'Arxiu Històric de Protocols de Manresa (1).

Malgrat que aquest contracte no sigui d'una gran obra arquitectònica, sinó tot el contrari, ja que es tracta de fer, o millor dit, de refer una part d'una casa, hem cregut que de per si ja era prou interessant com per donar-lo a conèixer, ja que aquest podria ésser un exemple, extrapolable a tota l'edat mitjana, dels petits contractes quotidians de l'arquitectura civil.

Com podem veure pel text, datat el 28 de novembre de 1407, es tracta d'un contracte entre Francesc de Manresa, descendent de la família de castllans comtals del mateix cognom, i Pere Ferrer, mestre de cases, del terme d'Aguilar. L'obra concreta a realitzar és una cuina amb els seus fonaments, com també un arc al mig de la casa i el canvi d'algunes parets. Se'ns indica que cal fer un portal de mig punt, en una d'aquestes parets, i en una altra s'hi han de deixar dos forats de 1,5 m. (aproximadament) on Francesc de Manresa, a càrrec seu, pensa fer-hi fer dos finestrals.

Tot això en la casa que Francesc de Manresa té a la ciutat de Manresa i, més concretament, al turó del Puigcardener, ja que, tal com ens indica el mateix document, una de les cambres de la casa dona directament damunt el balç sobre el Cardener.

Per fer aquesta obra, que haurà d'estar acabada el primer dia del Carnestoltes de

l'any següent, Pere Ferrer cobrarà 30 florins d'or d'Aragó.

Cal remarcar també, com ho fa el document, que tant els carreus i la pedra, com tota la terra i aigua que Pere Ferrer pugui necessitar, van a càrrec de Francesc de Manresa. El contracte també estableix una penyora i jutges per a les possibles discussions que es poguessin ocasionar en cas d'incompliment d'alguna de les dues parts.

Un cop feta aquesta petita introducció, doncs, passem a veure el text, del qual, però, i donada la seva extensió, només en transcriurem les clàusules específiques que fan referència a les obres arquitectòniques a realitzar i als terminis de pagament, clàusules totes elles redactades en català.

(...) En nom de nostro Senyor e de la verge Maria, convengut es entre Francesch de Manresa e en Pere Ferrer, del castell d'Aguilar, mentre de cases, ço es, que lo dit P. Ferrer torn al dit Francesc de Manresa lo front de la cuyna sots la forma devall escrita e que li dot Francesc de Manresa, dessus dit, don al dit P. Ferrer, per la dita obra .XXX. florint d'or d'Aragó, de bon pes.

Primerament lo dit Francesch de Manresa do al dit P. Ferrer, mestre de cases, .XXX. florins d'or d'Aragó e de bon pes.

Item que lo dit P. Ferrer haie fer los solaments de pera ab morter. Item que los solaments han haver una cana d'alt, ço es, de .VIII. palms. Item que la paret haie haver .III. palms de cava.

Item que haia fer dels solaments ensus de tapia ab crosta fins que sie en egual de la cambra del balç, ço es vers Cardaner (a),

*Gravat del 1385, d'origen italià, del Llibre d'Hores Il.luminat
on es representa una cuina medieval semblant a la que descriu el document.*

com ell no haia puyar la obra sino en egual de la dita cambra de vers Cardaner, ço es la ut de vers sol ponent. Item lo dit P. Ferrer haie fer un arch al mig de la casa, lo qual arch sie posat semblantment que n-hi ha

un posat, lo qual arch es miya entre la cuyna a la cambra vers Cardener. Empero es empres que lo dit P. Ferrer no haia a cloure o tancar de paret segons que hac lo dit arch o miya de la cuyna e de la cambra

vers lo riu de Cardaner. Item estat empres que lo dit Francesch de Manresa haie a donar pera o peras al dit arch entro a compliment del dit arch axi a la volta com a respatles. Item es estat enpres e convengut que lo dit Manresa haie a donar peras de fil e reble aytantes com obs n-hi hagen en los solaments demunt dits. Es entés que si les peres qui son en casa no bestaven als dits solaments, al dit Francesch de Manresa n-age haver a son cost e a sa messió e haver-les-li dintra lo pati de la casa davant la dita obra. Item es estat convengut entre en Francesch de Manresa e en P. Ferrer que en Manresa haie a donar terra per a tapiar en cas que la terra qui es en la casa enderrocada no bastas, a son cost e a sa messió e lo dit P. Ferrer no-y haia res a pagar. Item que lo dit Francesch de Manresa haia a donar aygua tanta com obs n-hi haia així com es en assaunar la terra del tapiar e en aperpeyar lo morter e dar compliment de aquella aytanta com obs n-i haia a metra un portal redon d'aquelles mides d'un portal redon que ha en la cambra vers Cardaner, lo qual portal ha tornat en parets. Item es estat convengut que en P. Ferrer haia a lexar dos tronchs en les tapies que puxe metre dos finestrals los quals dos tronchs hagen haver. VII. palms e mig cascu e aço per tal que lo dit Francesch de Manresa e puxe metra finestrals a son cost e a sa messió, no pas a messió del dit Ferrer, com no-y sie tengut en res sino de lexar los dits dos tronchs. Item es estat convengut que lo portal antich qui era en la dita casa puxe metre (b) en la dita obra si-s volrà, con axi sie convengut entre en Francesch de Manresa e lo dit P. Ferrer. Que lo dit Francesch de Manresa do per fer la dita obra .XXX. florins empero que lo dit Francesch de Manresa do al present pen-

yores de .XXIIII. florins d'or d'Aragó e de bon pes e que lo dit Francesch de Manresa haie metre penyores bastants per los .XXIIII. florins (c) en poder del honrat en P. de Casanova, canonge e cabiscol de Manresa, lo qual canone (d) tingue les dites penyores per en P. Ferrer e per en Francesch de Manresa sots aytal condicio que lo dit Francesch de Manresa haie donat. XXIIII. florinc d'or a Carnestoltes primer vinents e si lo dit Manresa no havia pagats o no pagave los dits. XXIIII. florins d'or d'Aragó de bon pes al dit P. Ferrer, que passades Carnestoltes primer vinents encontinent al cendema lo dit P. de Casanova do e sia tengut de dar les dites penyores al dit P. Ferrer sens negun contrast com així sie convengut e lo dit P. Ferrer puxe vendre les dites penyores sens fadigar ab corredor e sens corredor en aquella manera que ell sera vist faedor entro que lo dit P. Ferrer haia compliment de la dita quantitat dessus ditas, ço es de . XXIIII. florins dessusdits. Item es estat convengut entre en Manresa e en P. Ferrer que lo dit P. Ferrer haia scurar la dita casa o cuyna en egual de la cambra vers Cardaner e altra scombra no sia tengut de fer sino de la dita cuyna o casa de la dita obra. Item es estat concordat que com a nostre Senyor placie que la obra sie complida o acabada que si en Manresa no-s tenie per pagat de la dita obra segons los capítols dessus dits lo dit P. Ferrer, mestre de la dita obra, en aquell cas elegeix per jutges lo senyor en Thomas Sola e en Franc, mestres de pera de la dita ciutat de Manresa, los quals hagen a jutjar segons los capítols demunt fets la dita obra com sie estat enpres e concordat de star-ne a dit e pronunciacio dels dits Thomas Sola e Franc demunt dits per part del dit Francesch de Manresa e per part de-n P. Ferrer demunt

dit, e que la .l. ni l'autro no se-n gos appellar de ço que ell dira sots pena (e) de .l. florins, la qual pena sie guanyada la meytat a la part obedient e l'altra meytat sie guanyada al jutge, al qual se pertanyara de exequir la dita pena. E de ço presten e fan sacrament en poder del notari present. Item es stat convengut que si per ventura la dita obra no era complida a Carnestoltes primer vinents en P. de Casanova no do les penyores al dit P. Ferrer fins que la dita obra sie acabada degons los copítols dessus dits. (...)".

NOTES:

- (1) : A.H.P.M. / vol 628 Manual de Francesc de Manresa.
- (a): ço es la ut ratllat
- (b): metre interliniat
- (c): florins interliniat
- (d): sic en el text
- (e): del ratllat

Marc Torras i Serra

Peces bagenques d'època gòtica emigrades (4)

Pintura del retaule de la Trinitat, de la Seu

En el transcurs del segle XV, la pintura gòtica catalana va tenir artistes de gran relleu, com Bernat Martorell i Jaume Huguet, la personalitat dels quals influí sobre un bon cercle de pintors de segona fila. Entre aquests, i com a seguidor de l'Huguet, he de mencionar el manresà Gabriel Guàrdia, artista ben documentat, que sabem que treballava a Vic, però del qual es conserven escasses obres. Entre aquestes hi ha el retaule de la Trinitat, de la Seu de Manresa, contractat l'any 1501 (1) i que es va fer a despeses de l'herència del canonge Bernat Massadella, oncle del pintor.

Aquest retaule, que ha arribat complet als nostres dies, havia estat desmuntat i

Retaule de Gabriel Guàrdia, de la Seu.

retirat del culte, cosa que va desvetllar la cupiditat del bisbe, a finals del segle passat, quan el va veure i va obtenir la cessió, no se sap per quins mitjans, per part dels canonges de la Seu, de la taula central de la praderia, que ara és al Museu de Vic, de manera que a la capella de l'església de Santa Maria es veu el retaule, no fa gaires anys reïnstal·lat, amb el forat de la peça que hi falta, que els vigatans responsables no han volgut tornar, no obstant les gestions fetes des d'ací, basades en la manca de títol de pertinença, del Museu Episcopal.

En la taula emigrada (2) hi ha la representació de Crist "Baró de Dolors", mort, però dempeus, com si fos un Ecce Homo, del qual es distingeix perquè té les ferides de la crucifixió. Guàrdia el representà voltat dels símbols i instruments de la Passió.

La identitat d'aquest Crist és palesa

amb la del Crucificat que forma part de la taula principal, on hi ha representada la Trinitat: són la mateixa persona, i ara no ho dic en sentit teològic, sinó morfològic. Els detalls anatòmics són idèntics, com ho són també el nimbe del Baró de Dolors i els altres personatges del retaule. El colorit també és el mateix. Més coincidències no es poden donar, però a Vic neguen l'evidència, per a poder-lo retenir i no volen reconèixer a Gabriel Guàrdia la paternitat del Crist dels impropis, el darrer dels quals no és representat en la pintura.

X. Sitjes i Molins

Notes:

- (1) SARRET I ARBÓS, Joaquim: **Art i artistes manresans**. "Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages", 65. Manresa, 1914-1915, pp. 21-24.
- (2) De mides, fa 73 x 54 cm.

Exposició de fotografies i maquetes obra del nostre soci J. Pahissa i fill

El nostre consoci i bon amic Joan Pahissa ha exposat durant el mes de febrer, a Molins de Rei, part de la seva obra fotogràfica sobre el romànic de Catalunya, juntament amb la col·lecció de maquetes de monuments romànics originals del seu fill Miquel Pahissa.

Aquesta exposició, que vam tenir a Manresa durant el mes d'octubre de l'any 88, s'ha vist notablement augmentada tant en fotografies de color com en noves maquetes, i forma un conjunt digne d'admirar.

En Joan Pahissa acaba de complir 75 anys i les seves afeccions han estat sem-

pre l'excursionisme i la fotografia. Si bé per raons d'edat ha prescindit en part de la primera, no així de la fotografia, que ha ampliat en el camp del cinema i que el manté actiu i certament amb molta dignitat. Ell és una d'aquelles persones que ens fan el bon servei d'apropar-nos les imatges d'uns monuments i paisatges a vegades difícils d'accedir en el seu lloc.

Aquesta primavera tornarà a exposar la seva obra, serà a l'Escola Superior de Disseny Tèxtil de Sabadell.

Desitgem molts anys de treball i èxits a l'amic Pahissa.

Carme Torras

Castell i Capella de Clarà

Clarà és, de fet, el castell de Moià, malgrat que els seus senyors no ho eren de la vila, ja que aquesta es governà per les autoritats locals i reials. Però el castell defensava el terme i es troba situat a uns 2 km. del poble, en un cim de difícil accés, o si més no, de visita amb espardenya i bones cames.

Jo, quan hi vaig per anar, ho vaig fer com aquell que diu pel dre' cosa que reflecteixo

al sonet, i, en ser dalt, de castell no en vaig trobar gaire, ja que actualment és una ruïna total amagada enmig d'un bosc espès. El lloc, però, és suggeridor i gairebé impressionant, sobretot quan baixes uns metres fins a la capella del castell -Sant Andreu de Clarà- que et sobta per la vista tan meravellosa que t'ofereix. La capella, romànica però molt reformada, és en bon estat de conservació. I és curiós perquè tot el lloc sovint és visitat pels corbs.

Sant Andreu de Clarà. Foto: J. Pahissa

Castell de Clarà. Foto: J. Pahissa

Castell de Clarà

Tot era fulla seca i punxeguda,
pedres amunt, fandint l'esbarzerar
i al cim, trobo la torre mig perduda
i mig enderrocada de Clarà.

Al mateix peu, la breu capella rude,
penjada de l'abís com un altar...
I llanço el crit dels ulls com ala muda
volant pel cel amplíssim de Moià.

De nou refaig la vista més llunyana
i el corb proper m'ha fet d'acompanyant.

Quan sóc a baix contemplo l'alta ermita:
si em sembla, des del pla, morta i petita,
el cor la serva encara viva i gran!

Josep Colet i Giralt

Activitats del mes d'abril

Dijous dia 19

Presentació del llibre

"CANTA i CAMINA. Poemes"

de Mn. Josep Feu i Sala

Intervindrà el poeta manresà Mn. Climent Forner,
Rector de Viver i autor del pròleg i Joan Vilanova, dibuixant

Lloc:

Sala d'Actes de la Caixa de Pensions (Guimerà, 1)

A un quart de nou del vespre

Diumenge dia 29

Sortida matinal de treball

Lloc de trobada:

Plaça Infants

a les vuit del matí
amb cotxes petits

Edita: AMICS DE L'ART ROMÀNIC DEL BAGES
Local: Pujada del Castell, 30 - Tel. 873 16 065
Coordinació: Francesc Villegas i M. Carme Torras
Col.laboracions: M. Carme Rubiralta, Marc Torras,
Xavier Sitjes, M. Carme Torras i Josep Colet
Correcció: Pere Roca
Dipòsit Legal: B-35519-84
Imprimeix: Copisteria SARRIÓ

Correcció:

ÒMNIUM CULTURAL

Col.labora:

AJUNTAMENT
DE MANRESA

*El President
dels
Amics de l'Art Romànic
del Bages
us
Saluda*

i es complau en comunicar-vos la composició de la nova Junta Directiva de l'Entitat, que té per finalitat principal la recerca històrica i arqueològica, conjuntament amb la divulgació i conservació de l'Art Medieval a les nostres terres.

Francesc Villegas i Martinex

aprofita l'avinentesa per a oferir-vos el testimoniatge de la seva consideració més distingida.

Manresa, març de 1990

Junta Directiva:

President: FRANCESC VILLEGAS i MARTINEZ
Vice-Presidents: LLUÍS A. GUERRERO i SALA
JOSEP LLOBET i MANUBENS
JORDI TORRES i SALA

Tresorer: JORDI MAS i PARCERISA

Secretaria: M. CARME RUBIRALTA i LLIMARGAS
M. ANTÒNIA CASAS i VILA

Vocalies:

Arxiu: JAUME PONS i AGULLÓ
ROSER VIGUÉ i SALÓ

Publicacions: M. CARME TORRAS i BACARDIT
MARC VILARMAU i MASFERRER
ANNA ORRIOLS i ALSINA
PERE ROCA i PUIG

Relacions públiques: MÒNICA DE LLORENS i VALL-LLOSSERA
JORDI RODÓ i RODÀ

Excursions: ANTONI PRAT i DOMINGO

Excavacions i restauracions: MARC TORRAS i SERRA

Exposicions i activitats diverses: VIDAL ORIVE i RODRIGUEZ
PERE PUIG i VILA

Local social: Pujada del Castell núm. 30, telèfon 873 16 06 - M A N R E S A